

Найбільшу цінність для встановлення приналежності частин розбитого фарного скла єдиного цілого має рельєф площин розколу але невелика глибина рельєфу і прозорість скла ускладнюють зйомку. Щоб виявити цей рельєф, необхідно розглянути скло при різних його положеннях відносно джерела світла та стежити за появою на ньому смуг і зміною їх яскравості. Взаємне розташування смуг і відстань від найбільш яскравого їх зображення до скла фіксуються. Розміщення смуг дозволяє відповідним чином орієнтувати досліджувані осколки скла відносно один одного. Отримані знімки використовуються для порівняльного дослідження і ілюстрування їх результатів.

Список використаних джерел

1. Трасологічні дослідження : курс лекцій / А. В. Кофанов, О. Г. Волошин, О. В. Літвінова. К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 304 с.
2. Методика встановлення цілого за частинами. Експертна спеціальність 4.2 «Дослідження знарядь, агрегатів, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікації цілого за частинами» / [укл. Коструб А. М., Грищенко О. В., Щирба Д. Є. Чашницька Т. Г.]. К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2015. 37 с. : іл.
3. Задачи, решаемые в рамках трасологической экспертизы. URL: <https://studylib.ru/doc/507495/zadachi--reshaemye-v-ramkah-trasologicheskoy-e-kspertizy>.

Чантай Світлана Володимирівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
професор кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Воробей О. В.

ВИКОРИСТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОЗНАК ЗОВНІШНІСТІ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ

Зовнішність людини складається з окремих частин (елементів) – характерних індивідуальних ознак (помітних характеристик зовнішності людини), які уможливають відрізнати людей один від одного.

За критерієм особливостей прояву властивостей зовнішності людини, аналізуючи класифікацію ознак зовнішності для ідентифікації особи, власні елементи зовнішності поділяються на анатомічні й функціональні, власні ознаки зовнішності – на загальнофізичні, анатомічні й функціональні. Детально проаналізуємо саме функціональні ознаки зовнішності, як вони використовуються для ідентифікації особи.

Функціональні (динамічні) ознаки є загальними; вони характеризують людину як живу динамічну систему. Функціональні ознаки проявляються насамперед у русі. Функціональні ознаки мають певне ідентифікаційне значення, більше виступають як додаткові до анатомічних ознак. До того ж вони можуть взагалі не проявитись, коли особу сприймали лише статично (наприклад, вона стояла, майже не рухаючись).

До функціональних ознак належать постава, хода, артикуляція, жестикуляція, міміка, голос, мова. До функціональних можуть бути віднесені й інші ознаки, зокрема улюблений вигук, спосіб поведінки, навички злочинної професійної діяльності (способи проникнення у сховище, вчинення вбивства тощо) і звички. Наприклад, манера вітатися, покашлювати, потирати долонями, погладжувати голову, вуса, переступати з ноги на ногу та інші стійкі звички, вироблені протягом життя.

Функціональні елементи описують за становищем, взаєморозташуванням, системою рухів тощо. Функціональні елементи починаються з характеристики звичної пози людини. Постава позначається як звичне положення голови та тулуба. Жестикуляція – комплекс рухів рук, плечей (іноді голови) людини, якими він супроводжує свою промову, щоб надати їй більшої виразності. В описі вказується звичне становище голови щодо тулуба (відхилена до правого чи лівого) плечу, нахилена вперед, відкинута назад), а також положення тулуба по відношенню до вертикалі (пряме, сутуле, згорблене).

При описі жестикуляції фіксують її темп (швидка, повільна), виразність (жвава, енергійна, млява), характер жестів та їх зміст (вказівна, образотворча тощо); міміка – рух м'язів та елементів обличчя, що змінюють його вираження залежно від емоційного стану людини чи її бажання. Міміка може бути дуже розвиненою чи маловираженою. Зазвичай відзначають найбільш виражений зовні та найбільш звичний спосіб висловлювати мімікою те чи інше почуття (підняття брів, закушування губ, підморгування тощо); мова – процес говоріння (мовна діяльність) та його результат (мовні твори), що фіксуються пам'яттю або листом.

Досліджуючи питання функціональних особливостей зовнішності людини, варто звернути увагу на таке поняття, як функціональний стан – інтегральний комплекс різних характеристик, процесів, властивостей та якостей людини, які прямо або побічно обумовлюють виконання нею діяльності. Тобто поняття функціонального стану введено для характеристики сторони діяльності або поведінки людини з погляду її ефективності, що, відповідно, передбачає вирішення питання про можливості людини, яка перебуває в тому чи іншому стані, виконувати певний вид діяльності [1, с. 604].

Вчені Інституту інжинірингу та технологій Vidya Vikas (штат Карнатака, Індія) запропонували впровадити нову технологію біометричної ідентифікації – за відео зображенням. Індійські фахівці

вважають, що їхній винахід може широко застосовуватися в аеропортах, банках, на військових базах та інших об'єктах, де встановлено відеокамери. Ефективною ця технологія буде і для встановлення особи злочинця.

Наразі у питаннях ідентифікації особи доволі актуальним напрямом є дослідження проблематики ідентифікації особи за особливостями ходи, здійснювані як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями [2].

Згідно з дослідженнями вчених, хода людини (особлива, притаманна їй манера пересування, яка менше піддається свідомому регулюванню порівняно з позами, жестами та мімікою [3, с. 147]) є так само індивідуальною, як і відбитки пальців. Але, на відміну від відбитків, її не приховаєш банальними рукавичками.

Для забезпечення високої ефективності ідентифікації потрібно зібрати базу даних – зняти на відео «профіль» та «анфас» ходи злочинців.

Проводиться цей новий метод ідентифікації наступним чином. Дані, що дають змогу виокремити особливості ходи людини, надходять з камер відеоспостереження. Їх перетворюють на цифрову модель, яку, у свою чергу, обробляють за допомогою статистичного аналізу. При цьому враховують сталість таких елементів ходи, як довжина кроку (лівого, правого), ширина кроку, кут кроку, кут розвороту стопи, на яку висоту людина піднімає ноги під час ходьби, з якою частотою здійснює кроки, якою є амплітуда розгойдування стегон і плечей тощо [4, с. 26]. Також при описі ходи відзначають розмір кроку (довгий, короткий), вузьке або коротке розставлення ніг, постановку ступні при ходьбі (назовні, всередину, паралельно), темп (швидкий, повільний), вид (м'яка, важка, хитається, перевалюється, підстрибує тощо). Відзначається також кульгавість, протягування ноги під час ходьби, положення рук при ходьбі (розмахування, руки у кишенях, закладені ззаду). Хода може змінюватися під впливом захворювань ніг, нервової системи, перенесених травм голови тощо.

Кількість наукових досліджень із ідентифікації осіб за ходою різко зросла останніми двома десятиліттями завдяки тому, що ці методи не вимагають активної співпраці з користувачами. Крім того, ходу доволі складно імітувати, а ідентифікацію можна здійснити шляхом аналізу відеозаписів із низькою роздільною здатністю та за допомогою простих приладів.

У слідчій практиці нерідко виникає необхідність пред'являти особу для впізнання за голосом та особливостями мови. У правоохоронній практиці такий вид впізнання застосовується досить давно. Під час допиту слідчий повинен з'ясувати індивідуальні особливості допитуваної особи, стан слуху, ступінь уважності, умови за яких відбувалося сприйняття голосу, обсяг сприйнятої інформації та її зміст. При допиті необхідно детально з'ясувати індивідуальні особливості ознак голосу та мови особи, яка підлягає впізнанню.

До таких характерних ознак можна віднести: вид (літературна – нормалізована мова, яка використовується ЗМІ, у спілкуванні між культурними людьми); нелітературна – має суттєві відхилення від нормалізованої мови в лексиці, синтаксисі, синематиці (наприклад, жаргонна); стиль: канцелярський, побутовий, науковий, діловий; словниковий запас: багатий, бідний, середній; дикція: добра – характеризується чіткою промовою усіх звуків, більшою старанністю артикуляції; погана – нечітке вимовляння деяких звуків, особливо закінчень; темп: рівномірний, переривчастий та перемінний (рівномірний, у свою чергу, може бути середнім, швидким чи повільним); форма викладення мовного повідомлення: коротка або довга, визначена або плутана, проста або складна; діалект – один з варіантів національної мови, який використовується обмеженою кількістю людей, пов'язаних територіальною, професійною чи соціальною спільністю (наприклад, місцевий говір); акцент – ознака, яка відрізняє особу, що розмовляє не на своїй рідній мові, вказує на неправильну мову, тобто відхилення від норми, яке полягає у неправильному наголосі, інтонації, артикуляції та неправильній вимові звуків мови (наприклад, сильний або слабкий); патологія мови – розлад мовного апарату, який проявляється у неправильній артикуляції при вимовлянні звуків мови; тип голосу за висотою: низький, середній, високий голос, що відповідає вокальній термінології: бас, баритон, альт, тенор – для чоловіків; сопрано – для жінок; тембр голосу: різкий, м'який, тремтливий, придушений, ліричний, металевий, дзвінкий, жорсткий, твердий, теплий, холодний, ніжний, сухий, глухий; гучність: гучна мова, середня, тиха; сталі фразеологічні звороти; діалектизми; сучасні слова іноземного походження; наголос у словах: правильний чи неправильний; слова «паразити»; звукові звички (наприклад, покашлювання, прицмокування); особливі прикмети голосу та мови: заїкання, шепелявість, голос здавлений, фальцетний, з носовим відтінком та ін [5]. Слід зазначити, що у правоохоронній практиці впізнання за голосом та особливостями мови застосовується досить давно, що не можна сказати про використання функціональних ознак зовнішності таких як голос та особливості мови для ідентифікації особи в експертній ідентифікації. У портретній експертизі з метою ідентифікації використовуються переважно загально фізичні та анатомічні елементи. Використання функціональних елементів на сьогоднішній день неможливо через відсутність достатніх наукових досліджень ідентифікаційної значимості даних ознак, а також відсутності відповідних методик дослідження, тому результати досліджень, наприклад, ідентифікація особи за ходом, не можна використовувати як процесуальні джерела доказів. У контексті досліджуваного питання науковцям слід зосередити свої зусилля на формуванні науково-практичних рекомендацій щодо застосування функціональних ознак зовнішності, для експертних та правоохоронних органів, розробленні нового й удосконаленні сучасного програмного забезпечення тощо.

Список використаних джерел

1. Дафт Р. Л. Менеджмент [пер. з англ.]. 2000. 832 с.
2. Хахановський В. Г., Чашницька Т. Г. Ідентифікація особи за ходом, зафіксованою в матеріалах відеозапису. Криміналістичний вісник : наук.-практ. зб. 2020. Т. 33. № 1. С. 72–80.
3. Дюбенко К. А., Коломійцев А. К., Чайковський Ю. Б. Анатомія людини : підручник : у 2-х ч., Ч. 1. 2004. 690 с.
4. Khan M. H., Farid M. Sh., Grzegorzek M. Ibid. URL: 10.1016/j.cosrev.2021.100432 (дата звернення: 03.11.2022).
5. Методичні рекомендації щодо пред'явлення для впізнання на попередньому слідстві № 5483/Кл: Головне слідче управління МВС України; НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ України. Київ, 2001. 32 с.

Шарай Єгор Валентинович,

аспірант кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ

ПИТАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Важливу роль у розслідуванні кримінальних правопорушень відіграють науково-технічні засоби виявлення, фіксації та вилучення джерел доказової інформації, які використовують працівники Експертної служби МВС України, залучені до досудового розслідування.

Як свідчить слідчо-експертна практика, на сьогоднішній день простежується стійка тенденція до збільшення участі працівників Експертної служби МВС України у проведенні слідчих (розшукових) дій як спеціалістів у різних галузях знань (криміналістів, вибухотехніків, автотехніків, пожежотехніків, біологів, та ін.), що зумовлюється потребою раціоналізації кримінального провадження, у зв'язку з чим вона є одним із способів організації розслідування кримінальних правопорушень задля забезпечення його ефективності та дає можливість на досудовому розслідуванні оперативно одержувати інформацію про обставини вчиненого кримінального правопорушення. Так, в 2019 році працівники Експертної служби МВС України були залучені до 3524 досудових розслідувань як спеціалісти, в 2020 році – 3875, в 2021 – 3881 за 9 місяців 2022 – 2616.

Коло спеціалістів Експертної служби МВС України, яких залучають до участі в досудовому розслідуванні, найчастіше визначається вимогами закону, відомчими нормативними актами, об'єктами, що підлягають виявленню і дослідженню та характером слідчих (розшукових) дій, адже це зумовлено не тільки наявністю певних об'єктів дослідження (вибухові пристрої, транспортні засоби,